

WIELOKULTUROWE DZIEDZICTWO WSI KROSNOWICE

„Detektywi przeszłości” to nieformalna grupa młodzieży zrzeszająca 15 osób w wieku 16-19 lat uczących się w Kłodzkiej Szkole Przedsiębiorczości. Pochodzimy z różnych środowisk; część z nas mieszka w Kłodzku lub pobliskich miastach, jednakże w naszej grupie nie brak i tych, którzy zamieszkują okoliczne wsie.

Grupa spotyka się systematycznie by rozwijać swoje pasje i realizować postawione cele, czyli upowszechniać i poszerzać wiedzę dzieci, młodzieży i dorosłych na temat pomników kultury materialnej, zlokalizowanych w różnych miejscowościach Ziemi Kłodzkiej (głównie wsiach), często zapomnianych i zaniedbanych. Staramy się przywracać wiedzę o tych zabytkach, kształtując w ten sposób tożsamość i świadomość lokalną.

Samodzielnie pozyskujemy środki na realizację naszych projektów. Jak dotąd udało nam się zrealizować następujące projekty o charakterze historycznym i regionalnym: „Lech i Czech, czyli rozmowy o dobrym sąsiedztwie” (2012), „Kłodzko w kadrze” (2013-2014) - Program UE „Młodzież w działaniu”, „Stary Wielisław z historią w tle” (2015), „Wieś bogata w historię – zabytki Wojciechowic” (2017), „Kłodzki Książ – zabytki Piszkowic” (2018), „Sędziowska wieś – zabytki Droszkowa” (2019) - lokalny konkurs grantowy „Szkoła w Działaniu”, „Stary Wielisław, wieś z historią w tle” (2015-2016), – projekt zdobył Nagrodę Roku Gminy Kłodzko „Rununculus Penicillatus” w kategorii: Inicjatywa-Projekt-Produkt Roku 2015, „Wieś bogata w historię – zabytki Jaskowej Górnej” (2018) – konkursy Fundacji BZWBK „Tu mieszkam, tu zmieniam” „Zapomniane zabytki Ziemi Kłodzkiej. Starków, mała wieś z wielką historią (2016), „Wieś bogata w historię – zabytki Starego Wielisławia” (2017) – konkurs Narodowego Instytutu Dziedzictwa, oraz „Wielisławski włóczyki – pomniki wielokulturowego dziedzictwa w Starym Wielisławiu” (2017), współfinansowany ze środków Fundacji „Potrafisz Polsko”, „Wielokulturowe dziedzictwo kłodzkich wsi – zabytki, które warto zobaczyć” (2018), „Zapomniane i nieznanne – odkrywamy zabytki kłodzkich wsi!” (2019) - współfinansowane ze środków Narodowego Instytutu Dziedzictwa w ramach Programu „Wspólnie dla Dziedzictwa”, „Wielokulturowe dziedzictwo wsi Jaskowa Dolna” (2018) oraz „Wielokulturowe dziedzictwo wsi Krosnowice” (2019), współfinansowane ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach Programu „Działaj Lokalnie” oraz „Kulturowe skarby kłodzkich wsi. Zabytki, które warto zobaczyć!”, współfinansowany ze środków Fundacji PZU (2019).

HISTORIA KROSNOWIC

Krosnowice to jedna z najstarszych i największych miejscowości Ziemi Kłodzkiej. Na przełomie XIII / XIV w. wieś lokowana została na prawie niemieckim. Po raz pierwszy wzmiankowana została w źródłach w 1326 r., jako „villa Rengerzdorff” (przy okazji nadania miejscowemu kościołowi p.w. św. Jakuba papieskiej bulli odpustowej). Nazwa wsi, patronimiczna, pochodzi od niemieckiego imienia Reiniger i odnosi się zapewne do pierwszego właściciela osady.

Od początku XIV aż do XIX w. Krosnowice były własnością wpływowego rodu rycerskiego von Pannwitz, który wywodził się z Łużyc i posiadał liczne majątki w Ziemi Kłodzkiej. Jest to jedna z nielicznych miejscowości regionu, która może poszczycić się tak długą ciągłością posiadania w rękach jednej rodziny. W 1327 r. król czeski Jan Luksemburski nadał braciom: Wolframowi (od 1341 r. burgrabia zamku kłodzkiego), Maciejowi oraz Teodorowi von Pannwitz prawo patronatu (opieki) nad miejscowym kościołem parafialnym. Już w połowie stulecia Krosnowice stały się najzamożniejszą parafią wiejską w regionie, bowiem jej mieszkańcy płacili aż 39 groszy dziesięciny, a pod koniec XIV w. suma ta wzrosła nawet do „kopy i 18 groszy”. Kościół został prawdopodobnie zniszczony w czasie najazdów husyckich na Ziemię Kłodzką, lecz dzięki Pannwitzom został szybko odbudowany i inkastelowany (otoczony murem).

W średniowieczu wieś dzieliła się na trzy części: wolne sędziostwo (majątek sołtysa; wymieniany w źródłach od 1340 r., przejęty w kolejnych latach przez Pannwitzów), kościelną (tzw. widmut parafialne) oraz rycerską. Najstarszą część wsi stanowi wzgórze, na którym zbudowano kościół, a w jego pobliżu wzniesiony został zamek (początkowo rycerska wieża mieszkalna) należący do Pannwitzów.

W XVI i XVII w. Krosnowice stały się ważnym ośrodkiem ruchu reformacyjnego w Hrabstwie Kłodzkim. Działał tu m.in. Johann Sigismund Werner, jeden z najważniejszych reformatorów protestanckich, którego Krzysztof Pannwitz, korzystając z prawa patronatu nad miejscowym kościołem, powołał na stanowisko proboszcza (1539 r.). W rękach protestantów, którym sprzyjali właściciele wsi, kościół pozostawał aż do 1622 r. W okresie wojny 30-letniej Pannwitzowie, podobnie jak większość rodów szlacheckich Ziemi Kłodzkiej poparli tzw. powstanie czeskie przeciwko katolickim Habsburgom. Gdy w 1622 r. w hrabstwie rozpoczęła się rekatolizacja, powrócili oni do katolicyzmu i po zapłaceniu kontrybucji zdołali utrzymać, jako jedni z nielicznych, swoje majątki. Krosnowice obejmowały wówczas 20 gospodarstw chłopskich oraz 46 zagrodniczych i była to jedna z największych wsi hrabstwa.

W XVIII w. Krosnowice podzielone były pomiędzy czterech właścicieli: jezuitów kłodzkich (w 1597 r. objęli dobra należące wcześniej do augustianów kłodzkich, a w 1625 przejęli dobra joannitów), Pannwitzów (folwark na Czerwonej Górze), barona Maksymiliana Mitrowskiego, ówczesnego komendanta twierdzy kłodzkiej (dwór górny i zamek koło kościoła) oraz probostwo. W 1765 r. wartość wsi oszacowano na 43 tys. talarów. Nadal utrzymywał się podział Krosnowic na cztery części, z tym że część jezuicka dzieliła się na własność kolegium oraz seminarium. Pod koniec wieku, licząca już wtedy 186 domostw oraz 943 mieszkańców wieś dzieliła się na sześć części, a w latach późniejszych nawet na osiem (1830).

Szczególnie pomyślny okres w dziejach wsi przypadł na XIX w., mimo że wieś podzielona była pomiędzy kilku właścicieli. W 1830 r. Krosnowice liczyły już 1150 mieszkańców, a liczba budynków wzrosła do 222. W latach 40. XIX w. właściciel jednej z części wsi, przemysłowiec Herman Ditrich Lindheim, zbudował tu nowoczesną przędzalnię bawełny (później powstała również tkalnia), która była drugą na Ziemi Kłodzkiej (po Ołdrzychowicach) przędzalnią mechaniczną. W połowie stulecia zatrudnienie znalazło tu 750 robotników. Ponadto we wsi funkcjonowały trzy młyny wodne, olejarnia, gorzelnia, browar i kamieniołom na Czerwonej Górze. Pod koniec stulecia (1895 - 1897) przez Krosnowice poprowadzona została linia kolejowa do Międzyzylesia i Stronia Śląskiego, zbudowano tu również stację kolejową, co przyczyniło się do dalszego wzrostu liczby mieszkańców w kolejnych latach: 1200 (1845), 1978 (1871), 2176 (1875), 2365 (1901), 2475 (1934).

Pod koniec XIX w. miejscowość stała się punktem turystyki pieszej. Wędrowano głównie na Czerwoną Górę, Długą Górę i Wapniarkę w Krowiarkach (punkty widokowe), do Gorzanowa (zespół pałacowy) czy Starego Wielistawia (kaplica upamiętniająca śmierć księcia Jana Ziębickiego w starciu z husytami w 1428 r., kościół pielgrzymkowy). Obsługę ruchu turystycznego zapewniały działające we wsi gospody.

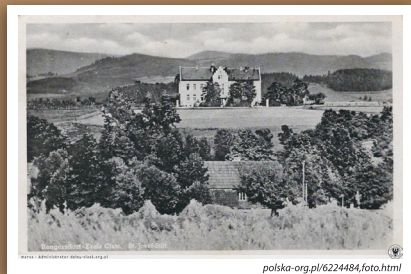
Podczas II wojny światowej w Krosnowicach istniał niewielki obóz jeniecki, w którym osadzeni byli jeńcy radzieccy, a pod koniec wojny również francuscy i włoscy. Wykorzystywano ich do pracy w okolicznych gospodarstwach oraz zakładach przemysłowych.

Po zakończeniu wojny nazwę wsi przemianowano najpierw na Rankowo, a następnie w 1946 r. na Krosnowice. Wieś nadal utrzymała swój rolniczy (w dawnych folwarkach ulokowano m.in. PGR) i przemysłowy charakter (na miejscu dawnej tkalni powstały Krosnowickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego „Piast”). Oznaką rozwoju wsi było m.in. powstanie osiedla mieszkaniowego dla pracowników zakładu włókienniczego, jednego z pierwszych tego typu osiedli na Śląsku.

Obecnie we wsi działa szkoła podstawowa, przedszkole gminne oraz liczne instytucje społeczno-kulturalne (świątelnia wiejska Podhalanka, filia biblioteki gminnej, OSP, klub sportowy „Orlęta Krosnowice”). Aktywnie działa Towarzystwo Miłośników Krosnowic, które od 18 lat organizuje Międzynarodowy Festiwal im. Ignacego Reimanna.

Krosnowice bogate są w wiele wartych odwiedzenia zabytków architektonicznych i kulturowych (kościół p.w. św. Jakuba z krytymi krużgankami i lapidarium dawnych nagrobków, pałac, zespół fabryczny – zabytek techniki, kapliczki i krzyże przydrożne z XVII - XX w., czy grobowiec na Czerwonej Górze), a jej łagodne położenie sprzyja uprawianiu turystyki rekreacyjnej (pieszej, rowerowej).

Marek Królikowski

1. GROBOWIEC NA CZERWONEJ GÓRZE

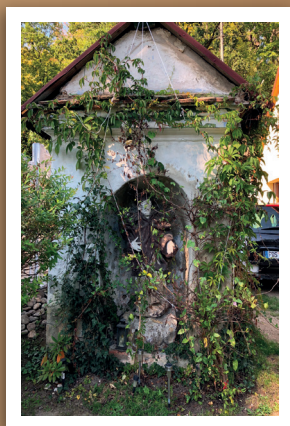
Znajduje się na południowo-zachodnim zboczu Czerwonej Góry. Pochowano w nim 19-letnią Babette Sibylle Bousset z domu Ille Friedrich, która miała popełnić samobójstwo wyskakując z pociągu relacji Berlin – Wrocław.

DIE GRUFT

Sie befindet sich an dem süd-westlichen Hang von Czerwona Góra. In ihr wurde die 19-jährige Babette Sibylle Bousset geboren Ille Friedrich begraben, die den Selbstmord begehen sollte, indem sie aus dem zwischen Berlin und Wrocław verkehrenden Zug sprang.

HROBKA

Nachází se na jihozápadním svahu Czerwona Góra. Tam byla pohřbena 19-letá Babette Sibylle Boussetová, rozená Ille Friedrich, která měla spáchat sebevraždu skokem z vlaku Berlín - Wrocław.

2. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

Murowana kapliczka słupowa nakryta dwuspadowym dachem. Wewnątrz, w półkole zamkniętej wnęce, umieszczona na niskim postumencie, polichromowana figura św. Jana Nepomucena. Obiekt datowany na XIX w.

DIE WEGKAPELLE

Die gemauerte Säulenkapelle bedeckt mit dem Satteldach. Drinnen, in der halbrund geschlossenen Nische, befestigt auf dem niedrigen Postament, polychromierte Figur des Johannes von Nepomuk. Das Objekt datiert auf das XIX. Jahrhundert.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Cihlová sloupová svatyně pokrytá sedlovou střechou. Uvnitř v půlkruhovém zahloubení umístěném na nízkém podstavci, polychromovaná postava sv. Jana Nepomuckého. Objekt pochází z 19. století.

3. DWÓR NA CZERWONEJ GÓRZE

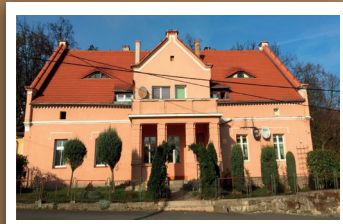
W przeszłości nazywany był Dolnym Dworem lub Dworem Pannwitzów. Wzmiankowany w źródłach od 1499 r. Przebudowany na początku XVII i w XIX wieku. W jego pobliżu funkcjonował młyn, znany od 1735 r.

DER HOF AUF DEM ROTEN BERG

In der Vergangenheit war er der Niederhof oder der Hof von Panwitz genannt. Erwähnt in den Quellen seit 1499. Umgebaut am Anfang des XVII. und im XIX. Jahrhundert. In seiner Nähe funktionierte eine Mühle, bekannt seit 1735.

ZÁMECKÝ DŮM NA CZERWONEJ GÓRZE

V minulosti se tomu říkalo Dolní soud nebo Panwitzův soud. Informace o něm pochází z roku 1499. Přestavěn na počátku 17. a 19. století. V blízkosti byl provozován młyn, známý od roku 1735.

4. DREWNIANA CHAŁUPA

Objekt unikatowy w skali regionu. Zachowana chałupa drewniana z przełomu XVIII / XIX w.

DAS HÖLZERNE BAUERNHAUS

Das einzigartige Objekt in der Regionalskala. Das erhaltene hölzerne Bauernhaus aus der Wende des XVIII. und XIX. Jahrhunderts.

DŘEVĚNÁ CHATA

Objekt je v regionu jedinečný. Uchovaná dřevěná chata z přelomu 18. a 19. století.

5. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

Kapliczka skrzynkowa z wizerunkiem Matki Bożej posadowiona na drewnianym słupie. Pochodzi z przełomu XIX / XX w. Stan obecny po renowacji.

DIE WEGKAPELLE

Die Gehäusekapelle mit dem Abbild der Mutter Gottes aufgestellt auf der hölzernen Säule. Sie stammt aus der Wende des XIX. und XX. Jahrhundert. Der heutige Zustand nach der Renovierung.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Kaple s obrazem Matky Boží umístěna na dřevěném sloupu. Pochází z přelomu 19. a 20. století. Současný stav po renovaci.

7. DAWNA GOSPODA

Budynek wzniesiony na przełomie XIX / XX w. Do 1945 r. mieściła się w nim gospoda pod nazwą „Zum Deutschen Rhein“. Obecnie budynek mieszkalny.

DAS EHEMALIGE GASTHAUS

Das Gebäude wurde an der Wende der XIX. / XX. Jahrhunderten errichtet. Bis 1945 befand sich hier das Gasthaus unter dem Namen „Zum deutschen Rhein“. Zur Zeit ein Wohngebäude.

BÝVALÝ HOSTINEC

Budova byla postavena na přelomu 19. a 20. století a do roku 1945 zde sídlil hostinec „Zum Deutschen Rhein“. V současné době je to obytná budova.

12. KRZYŻ PRZYDROŻNY

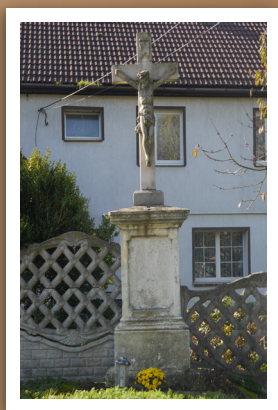
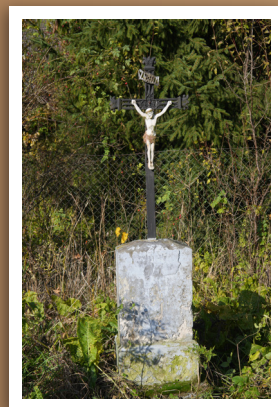
Kapliczka naziemna Męki Pańskiej, kunsztowny żeliwny krzyż i wizerunek Ukrzyżowanego, posadowiony na kamiennym, dwustopniowym postumencie. Zabytek datowany na przełom XIX / XX w.

DAS WEGKREUZ

Die Bodenkappelle des Leidens Christi, kunstvolles gusseisernes Kreuz und das Abbild des Gekreuzten, aufgestellt auf dem steinernen, zweistufigen Postament. Die Sehenswürdigkeit datiert auf die Wende des XIX. und XX. Jahrhunderts.

SILNIČNÍ KŘÍŽ

Přízemní kaple Umučení, propracovaný litinový kříž a obraz Ukřižovaného na kamenném dvoustupňovém soklu. Památník pochází z přelomu 19. a 20. století.

15. KRZYŻ PRZYDROŻNY

Pasja (wizerunek Chrystusa na krzyżu). W obrębie postumentu znajdowała się niegdyś inskrypcja wotywna (dziś zatarta). Zabytek datowany na przełom XIX / XX w.

DAS WEGKREUZ

Die Passion (das Abbild von Christi auf dem Kreuz). Innerhalb des Postaments befand sich einst die Votivinschrift (heutzutage verwischt). Die Sehenswürdigkeit datiert auf die Wende des XIX. und XX. Jahrhunderts.

SILNIČNÍ KŘÍŽ

Vášeň (obraz Krista na kříži). V podstavci byl kdysi votivní nápis (dnes rozmazaný). Památník pochází z přelomu 19. a 20. století.

17. KRZYŻ PRZYDROŻNY

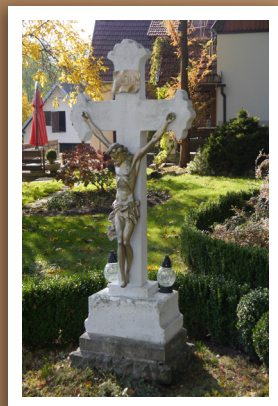
Pasja (wizerunek Chrystusa na krzyżu). Wizerunek ukrzyżowanego oraz plakietka INRI wykonane z żeliwa. Obiekt wyróżnia się nietypowo niskim, kilkustopniowym cokołem. Zabytek datowany na XIX w. Stan obecny po renowacji.

DAS WEGKREUZ

Die Passion (das Abbild von Christi auf dem Kreuz). Das Abbild des Gekreuzten und die Plakette INRI aus Gusseisen gemacht. Das Objekt zeichnet sich durch den untypisch niedrigen, mehrstufigen Sockel aus. Die Sehenswürdigkeit datiert auf das XIX. Jahrhundert. Der heutige Zustand nach der Renovierung.

SILNIČNÍ KŘÍŽ

Vášeň (obraz Krista na kříži). Obrázek ukřižovaného a plaketa INRI z litiny. Budova se vyznačuje neobvykle nízkým, víceúrovňovým soklem. Pomník pochází z 19. století, současný stav po renovace.

19. DWÓR GÓRNY

Wzniesiony w latach 1729-1730. Przebudowany w 1829 r. (data na portalu), remontowany w XX w. Murowany z cegły, potynkowany, założony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, z poddaszem, nakryty dachem łamanym z lukarnami. Obecnie budynek mieszkalny.

DAS OBERHOF

Erbaut in den Jahren 1729-1730. Umgebaut im Jahre 1829 (das Datum an dem Portal), renoviert im XX. Jahrhundert. Gemauert, aus Ziegel, verputzt, gegründet auf dem Plan von Rechteck, zweischossig, mit dem Dachgeschoss, bedeckt mit dem Mansarddach mit Dachgauben. Zur Zeit das Wohngebäude.

PALÁC

Postaveno v letech 1729-1730. Přestavěny v roce 1829 (datum na portálu), renovovaný ve 20. století. Zděný, založený na pravoúhlém půdorysu, dvoupodlažní, s podkrovím, pokrytý střechou s vikýři. V současné době je to obytná budova.

22. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

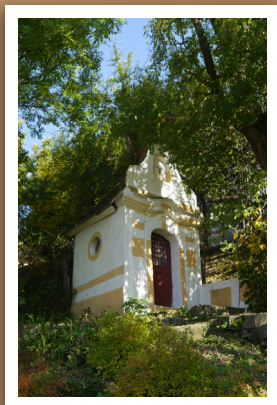
Kapliczka słupowa przy drodze na Gorzanów kryta czterospadowym daszkiem. Na froncie umieszczone mozaikowe przedstawienie Matki Bożej. Zabytek datowany na XIX w.

DIE WEGKAPELLE

Die Säulenkapelle an dem Weg nach Gorzanów bedeckt mit dem Walmdach. Vorne die Mosaikvorstellung der Mutter Gottes. Die Sehenswürdigkeit datiert auf das XIX. Jahrhundert.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Słupová kaple u silnice do Gorzanów, pokrytá střechou. Na přední straně je mozaikové znázornění Matky Boží. Památník z 19. století.

25. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

Kapliczka domkowa kryta dwuspadowym daszkiem z bogato zdobioną fasadą. W naczółku zamknięta półkoliście nisza z wizerunkiem Ukrzyżowanego. Obiekt wzniesiony w 1745 r. z inicjatywy kłodzkich jezuitów.

DIE WEGKAPELLE

Die Häuschenkapelle mit dem Satteldach mit der reich verzierten Fassade bedeckt. Im Giebel halbrund geschlossene Nische mit dem Abbild des Gekreuzten. Das Objekt erbaut im Jahre 1745 aus der Initiative der Glatzer Jesuiten.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Svatyně domu pokrytá střechou s bohatě zdobenou fasádou. Polokruhová výklenek s obrázkem Ukřižovaného. Budova byla postavena v roce 1745 z iniciativy jezuitů z Kłodzka.

27. DAWNA GOSPODA (PODHALANKA)

W budynku przy skrzyżowaniu dróg, zbudowanym w XIX w., do 1945 r. działała gospoda zwana „Seidelman Gasthof”. Obecnie w „Podhalance” mieści się sala biesiadna oraz filia biblioteki gminnej.

DAS EHEMALIGE GASTHAUS

Bis 1945 befand sich im Gebäude das Gasthaus von Seidemann. Nach dem II. Weltkrieg erhielt das Objekt seine ursprüngliche Bestimmung. Zur Zeit befindet sich hier auch die Filiale der Gemeindebibliothek.

BÝVALÁ GOSPODA (PODHALANKA)

V budově postavené v 19. století, na křižovatce do roku 1945, byla hospoda zvaná „Seidelman Gasthof”. V současné době je v „Podhalance” pořádán banketový sál a pobočka městské knihovny.

30. KRZYŻ PRZYDROŻNY

Kamienna Pasja (Wizerunek Chrystusa na krzyżu) z 1857 r. U stóp Ukrzyżowanego trupa czaszka z piszczelami (symbol śmierci). W obrębie postumentu relief kielicha z hostią (symbol Ostatniej Wieczerzy).

DAS WEGKREUZ

Die steinerne Passion (das Abbild des Christi auf dem Kreuz) aus dem Jahr 1857. An den Füßen des Gekreuzten der Totenschädel mit den Schienbeinen (Todessymbol). Innerhalb des Postaments das Relief von dem Kelch mit der Hostie (Symbol des Letzten Abendmahls).

SILNIČNÍ KŘÍŽ

Kamenná vášeň (Obrázek Krista na kříži) z roku 1857. U nohou ukřížovaného lebky se zkříženými hnáty (symbol smrti). Uvnitř podstavce je reliéf poháru a hostie (symbol poslední večeře).

31. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

Grota maryjna z wizerunkiem Maryi Niepokalanego Poczęcia koło dawnego szpitala.

DIE WEGKAPELLE

Die Mariengrotte mit dem Abbild der Mariader Unbefleckten Empfängnis neben dem ehemaligen Krankenhaus.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Mariánská jeskyně s obrazem Neposkvrněného početí Panny Marie poblíž bývalé nemocnice.

32. DAWNY SZPITAL

Obiekt zbudowany na przełomie XIX / XX w. Od 1905 r. pełnił funkcje szpitala dla osób chorych na gruźlicę. Po 1945 r. przez kilka lat nadal pełnił swą pierwotną funkcję, znajdował się tu także ośrodek zdrowia. Od lat 50. XX w. Zakład Caritas dla dzieci niepełnosprawnych prowadzony przez siostry franciszkanki. Obecnie mieści się w nim Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii.

DAS EHEMALIGE KRANKENHAUS

Das Objekt wurde an der Wende des XIX. und XX. Jahrhunderts erbaut. Seit 1905 erfüllte es Funktion des Krankenhauses für die Kranken an Tuberkulose. Nach 1945 erfüllte es einige Jahre lang seine ursprüngliche Funktion, es gab auch hier die Poliklinik. Seit den 50-er Jahren des XX. Jahrhunderts befand sich hier die Anstalt für die behinderte Kinder geführt von die Franziskanerinnen. Zur Zeit wirkt hier die Anstalt der Sozialtherapie für Jugend.

BÝVALÁ NEMOCNICE

Budova byla postavena na přelomu 19. a 20. století a od roku 1905 sloužila jako nemocnice pro lidi trpící tuberkulózou. Po roce 1945 pokračoval několik let ve své původní funkci a existovalo také zdravotní středisko. Od padesátých let provozoval jako Caritas pro postižené děti vedený přes františkánské sestry. V současné době sídlí Socioterapeutické centrum mládeže.

33. KOLUMNA MARYJNA

Barokowa kolumna z 1702 r. stoi obok szkoły. Wystawiona jako wotum dziękczynne po ustąpieniu epidemii dżumy z 1680 r. Restaurowana w 1850 r. oraz 1999 r.

DIE MARIENSÄULE

Die Barocksäule aus dem Jahr 1702 steht neben der Schule. Aufgestellt als Dankweihgabe nach dem Rücktritt der Pestseuche aus 1680. Restauriert 1850 und 1999.

MARIÁNSKÝ SLOUP

Vedle školy stojí barokní sloup z roku 1702. Vydáno jako hlas díkůvzdání po skončení morové epidemie z roku 1680. Obnoveny v letech 1850 a 1999.

34. SZKOŁA

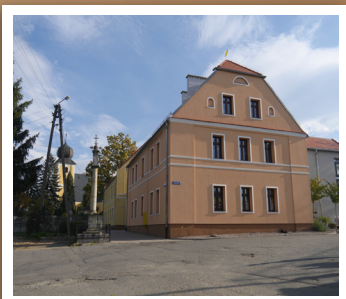
Murowany obiekt pochodzi z XIX w., wcześniej był to zapewne budynek drewniany. Swoją pierwotną funkcję pełni po dziś dzień.

DIE SCHULE

Das gemauerte Objekt stammt aus dem XIX. Jahrhundert, früher war das bestimmt ein Holzgebäude. Seine ursprüngliche Funktion erfüllt bis heute.

ŠKOLA

Cihlová budova pochází z 19. století, dříve to byla pravděpodobně dřevěná budova. Svou původní funkci plní dodnes.

35. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

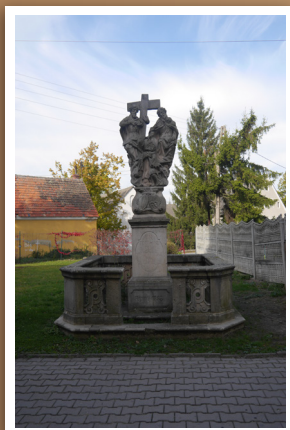
Unikatowy w skali regionu pomnik Świętej Trójcy, zwany Tronem Łaski, adorowanej przez św. Jana Nepomucena. Obiekt znajdował się pierwotnie przy pałacu, w obecne miejsce przeniesiony po 1997 r.

DIE WEGKAPELLE

Das einzigartige in der Regionalskala Denkmal der Heiligen Dreifaltigkeit, genannt Gnadethron, angebetet von Johannes von Nepomuk. Das Objekt befand sich ursprünglich an dem Schloss, an den heutigen Ort wurde es nach dem Jahr 1997 versetzt.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Památník Nejsvětější Trojice, jedinečný v regionu, zvaný Trůn milosti, zbožňovaný přes svateho Jana Nepomuckého. Budova byla původně vedle paláce, po roce 1997 se přestěhovala na své současné místo.

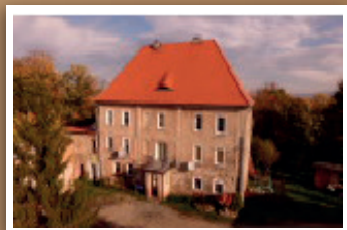

36. DWÓR

Pochodzi prawdopodobnie z XIV w., przebudowany w XVIII w. w stylu barokowym, mieści się w pobliżu kościoła parafialnego. Murowany z kamienia i cegły, nakryty wysokim dachem czterospadowym. Pierwotnie dostawiona do niego była wieża. Obecnie budynek mieszkalny.

DER SCHLOSSHOF

Er stammt wahrscheinlich aus dem XIV. Jahrhundert, umgebaut im XVIII. Jahrhundert, im Barockstil, befindet sich in der Nähe der Pfarrkirche. Gemauert aus Stein und Ziegel, verputzt bedeckt mit dem hohen Walmdach. Ursprünglich war zu ihm ein Turm gestellt. Zur Zeit das Wohngebäude.

DWOR

Pravděpodobně pochází ze 14. století, barokně přestavěný v 18. století a nachází se nedaleko farního kostela. Zděný- cihla a kámen, omítnutý, postavený na pravouhlém půdorysu, tři podlaží, pokryté vysokou kyčelní střechou. Původně k ní byla přidána věž. V současné době je to obytná budova.

38. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

Kapliczka skrzynkowa z wizerunkiem Chrystusa posadowiona na metalowym słupie w pobliżu kościoła. Pierwotna pochodziła z początku XX w. Stan obecnie po renowacji.

DIE WEGKAPELLE

Die Gehäusekapelle mit dem Abbild von Christus aufgestellt auf der Metallsäule in der Nähe der Kirche. Die ursprüngliche stammte aus dem Anfang des XX. Jahrhunderts. Der heutige Zustand nach der Renovierung.

SILNIČNÍ KAPLIČKA

Kaple s Kristovým obrazem umístěná na kovovém sloupu poblíž kostela. Původně pochází z počátku 20. století, současný stav po renovace.

37. KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JAKUBA I JEGO OTOCZENIE

Wzmiankowany po raz pierwszy w 1327 r. Pierwotny kościół zniszczony w czasie wojen husyckich, później odbudowany w stylu gotyckim i zapewne inkastelowany (od wewnętrznej stronie muru XVIII-wieczne kryte krużganki z epitafiami nagrobnymi z XVII – XIX w., m.in. wybitnego kompozytora Ignazego Reimanna). W drugiej połowie XVII w. oraz w l. 1728 - 1734 r. kościół został przebudowany na barokowy. Bogato wyposażone wnętrze z elementami gotyckimi i barokowymi, m.in. ołtarz główny z 1794 r. – dzieło M.I. Klahra Młodszego. Na szczytach dachu dwa kamienne krzyże pokutne. Obok kościoła plebania z XVIII w. Przy murze kościoła znajduje się kamienna Pasja z 1809 r. W obrębie zdobionego ornamentyką roślinną postumentu relief z wyobrażeniem Matki Bożej Bolesnej. Na starym cmentarzu parafialnym lapidarium dawnych nagrobków.

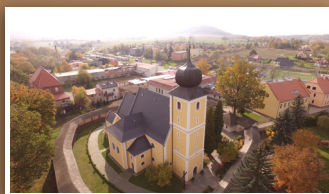
DIE ST. JAKOBS KIRCHE UND IHRE UMGEBUNG

Zum ersten Mal erwähnte im Jahre 1327. Die ursprüngliche Kirche wurde in den Zeiten der Hussitenkriege zerstört, später wiederaufgebaut im gotischen Stil und bestimmt befestigt (an der Innenseite der Mauer stammende aus dem XVIII. Jahrhundert überdachte Kreuzgänge mit den Grabschriften aus den XVII.-XIX. Jahrhunderten, u.a. des bekannten Komponisten Ignaz Reimann). In der zweiten Hälfte des XVII. Jahrhundert und im Jahren 1728 - 1734 wurde die Kirche im Barockstil umgebaut. Das reich ausgestattete Innere mit den gotischen und barocken Elementen, u.a. Das Hauptaltar aus 1794 – das Werk von M.I. Klahr des Jüngeren. An den Spitzen des Daches zwei steinerne Bűberkreuze. Neben der Kirche das Pfarrhaus aus dem XVIII. Jahrhundert. An der Kirchenmauer befindet sich das steinerne Passionskreuz aus dem Jahr 1809. Innerhalb des Postaments das Relief mit der Vorstellung der Schmerz Mutter. Auf dem alten Pfarrfriedhof das Lapidarium der früheren Grabplatten.

KOSTEL SVATÉHO JAKUBAA JEHO OKOLÍ

Poprvé zmíněn v roce 1327. Původní kostel zničený během husitských válek, později přestavěn v gotickém slohu a přeměně budovy na obrannou budovu (zevnitř zdi 18. století kryté kláštery s hrobnými epitafy ze 17. až 19. století, mezi jiné významného skladatele Ignazego Reimanna). Ve druhé polovině 17. století a v roce 1728 -1734 byl kostel přestavěn v barokním stylu. Dobře vybavený interiér včetně gotických a barokních prvků hlavní oltář z roku 1794 - dílo M.I. Klahra Mladšího. Na vrcholcích střechy jsou dva kamenné kříže. Vedle kostela je presbytář z 18. století, u zdi kostela je kamenná vášeň z roku 1809. Na podstavci je reliéf s obrazem Panny Marie. Na starém farním hřbitově lapidárium někdejších náhrobků.

41. KRZYŻ PRZYDROŻNY

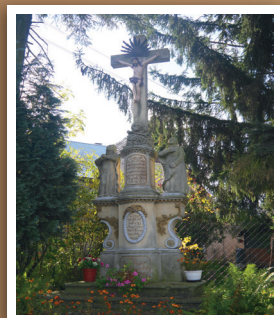
Kamienna Mini Kalwaria – Grupa Ukrzyżowanie z 1817 r. Pasje flankują dwie rzeźby: Marii oraz św. Jana Ewangelisty. Poniżej Ukrzyżowanego trupa czaszka z pieszczelami (symbol śmierci).

DAS WEGKREUZ

Der steinerne Kalvarienberg – die Gruppe Kreuzigung aus dem Jahr 1817. Das Passionskreuz flankieren zwei Skulpturen: von Maria und vom Heiligen Johannes Evangelist. Unter dem Gekreuzten der Totenschädel mit Schienbeinen (Todessymbol).

SILNIČNÍ KŘÍŽ

Kamenná Mini Kalwaria - Skupina Ukřižování z roku 1817. Vášeň lemují dvě sochy: Mary a Svatého Jana Evangelisty Pod ukřižovaným je lebka se zkríženými hnaty (symbol smrti).

42 DAWNA GOSPODA

Budynek wzniesiony na przełomie XIX / XX w. Do 1945 r. mieściła się w nim gospoda. Obecnie budynek mieszkalny.

DAS EHEMALIGE GASTHAUS

Das Gebäude wurde an der Wende der XIX. und XX. Jahrhunderten errichtet. Bis 1945 befand sich hier das Gasthaus. Zur Zeit ist hier ein Wohngebäude.

BÝVALÝ HOSTINEC

Budova byla postavena na přelomu 19. a 20. století a do roku 1945 zde sídlil hostinec. V současné době je to obytná

43. FABRYKA

Zespół fabryczny przędzalni bawełny i tkalni zbudowany w 1835 r. Początkowo zasilany był wodą z rzeki Biała Łądecka (kanał poprowadzono z Żelazna przez tamtejszy park pałacowy). W l. 1906-1910 w zakładzie powstała siłownia cieplna z dwoma parowymi zespołami prądotwórczymi (wyjątkowy w skali regionu przykład energetyki zakładowej).

DIE EHEMALIGE FABRIK – DAS DENKMAL DER TECHNIK

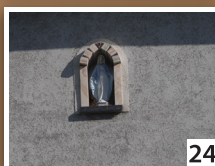
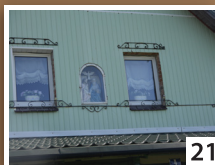
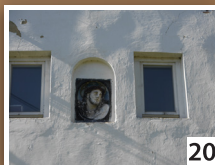
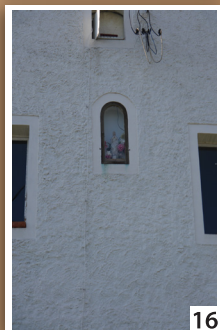
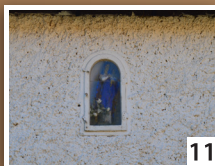
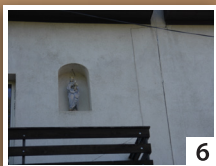
Der Fabrikkomplex der Spinnerei und Weberei der Baumwolle wurde 1835 errichtet. Anfangs wurde er mit dem Wasser aus dem Fluß Biała Łądecka versorgt (der Kanal wurde aus Żelazno durch den dortigen Schlosspark geführt). In den Jahren 1906-1910 im Betrieb entstand Wärmekraftwerk mit zwei stromerzeugenden Dampfaggregaten (einzigartig in der Region als Beispiel der Energiewirtschaft).

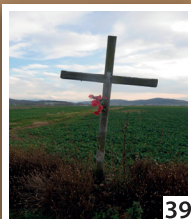
BÝVALÁ TOVÁRNA - TECHNICKÁ PAMÁTKA

Tovární komplex předení bavlny a tkalcovny postavený v roce 1835. Zpočátku byla napájena vodou z řeky Biała Łądecka (kanał byl veden od Żelazna přes palácni park). V letech 1906-1910 byla v továrně zřízena tepelná elektrárna se dvěma soupravami na výrobu páry (příklad tovární elektrárny jedinečné v regionu).

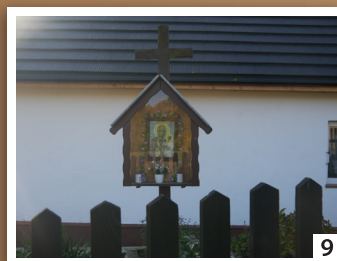
KAPLICZKI FASADOWE

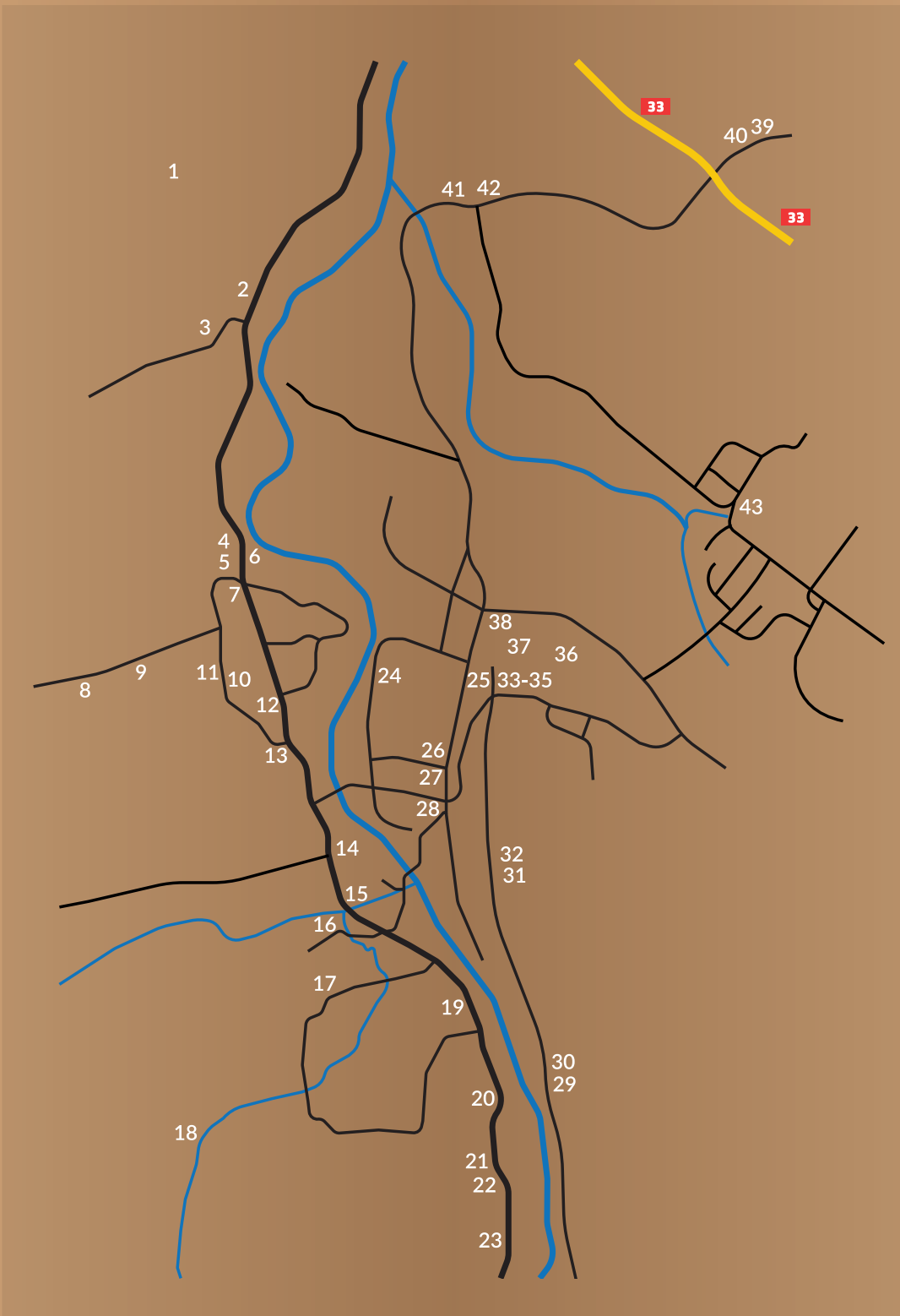

DREWNIANE KRZYŻE

KAPLICZKI SKRZYNKOWE

Koordynator: Marek Królikowski
Oprac. graficzne: Artur Kusa
Zdjęcia: Joanna Westerlich
Mateusz Pluta
Robert Józwiak
Tłumaczenie na język niemiecki:
Katarzyna Satława
Tłumaczenie na język czeski:
Beata Majkowska

**AKADEMIA ROZWOJU
FILANTROPII W POLSCE**

**POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI**

**Fundacja „Razem Możemy Więcej”
przy Domu Dziecka w Kłodzku**
www.fundacja.klodzko.pl

**DETEKTYWI
PRZESZŁOŚCI**

Projekt „Wielokulturowe dziedzictwo wsi Krosnowice” dofinansowany ze środków Programu „Działaj Lokalnie” Polsko – Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce oraz Ośrodek Działaj Lokalnie w Kłodzku